

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

NGUYỄN THỊ PHƯƠNG CHI

**DẠY - HỌC CA DAO TRONG NGŨ VĂN 10
THEO HƯỚNG TÍCH HỢP VÀ TÍCH CỰC**

**Chuyên ngành: LÝ LUẬN PHƯƠNG PHÁP DẠY - HỌC VĂN TIẾNG
VIỆT**

Mã số: 60.14.10

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

Người hướng dẫn khoa học: *TS. Hoàng Hữu Bội*

THÁI NGUYÊN – 2007

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

NGUYỄN THỊ PHƯƠNG CHI

**DẠY - HỌC CA DAO TRONG NGŨ VĂN 10
THEO HƯỚNG TÍCH HỢP VÀ TÍCH CỰC**

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

THÁI NGUYÊN – 2007

QUY ƯỚC VIẾT TẮT

GV	:	Giáo viên
HS	:	Học sinh
NXB	:	Nhà xuất bản
SGK	:	Sách giáo khoa
PPGD	:	Phương pháp giảng dạy
THPT	:	Trung học phổ thông
THCS	:	Trung học cơ sở
Tr	:	Trang
VHDG	:	Văn học dân gian
VHV	:	Văn học viết

Mục lục

Mở đầu	1
1. Lý do chọn đề tài.....	1
2. Lịch sử vấn đề	3
3. Mục đích nghiên cứu.....	11
4. Đối tượng nghiên cứu.....	11
5. Nhiệm vụ nghiên cứu	11
6. Phương pháp nghiên cứu	12
7. Giả thuyết của luận văn.....	12
8. Bố cục của luận văn	12
Nội dung	13
<i>Chương 1: Cơ sở lý luận của việc dạy - học ca dao theo hướng tích hợp, tích cực</i>	13
1.1. Dạy học ca dao theo cách tiếp cận từ đặc trưng của thể loại ca dao.....	13
1.1.1. Vận dụng thi pháp ca dao vào dạy học ca dao	13
1.1.2. Đổi mới phương pháp dạy - học ca dao	26
1.1.3. Những ưu điểm của dạy học ca dao theo hướng thi pháp.....	34
1.1.4. Những hạn chế của dạy học ca dao theo hướng thi pháp	36
1.2. Quan điểm tích hợp và dạy - học ca dao theo hướng tích hợp	37
1.2.1. Quan điểm tích hợp trong dạy - học Ngữ văn.....	37
1.2.2. Nội dung tích hợp trong dạy - học Ngữ văn ở THPT	39
1.2.3. Vận dụng nội dung tích hợp trong dạy - học ca dao ở lớp 10.....	43
1.3. Quan điểm tích cực và nội dung dạy-học ca dao theo hướng tích cực	45
1.3.1. Quan điểm tích cực trong dạy - học Ngữ văn	45
1.3.2. Nội dung tích cực trong dạy - học Ngữ văn ở THPT	45
1.3.3. Vận dụng phương pháp dạy học tích cực trong dạy - học ca dao ở lớp 10.....	48

Chương 2: Tổ chức dạy - học ca dao ở lớp 10 theo hướng tích hợp, tích cực.....	50
2.1. Việc thực thi chương trình và SGK Ngữ văn 10 ở phần ca dao	50
2.1.1. Nhận thức của giáo viên về dạy học theo hướng tích hợp tích cực.....	50
2.1.2. Việc thực thi của giáo viên ở giờ dạy ca dao	53
2.2. Chương trình và SGK Ngữ văn 10.....	56
2.2.1. Một số vấn đề chung về chương trình và SGK mới	56
2.2.2. Chương trình và SGK Ngữ văn 10.....	58
2.3. Tổ chức dạy - học ca dao ở Ngữ văn 10 theo hướng tích hợp, tích cực..	59
2.3.1. Dạy ca dao theo hướng tích hợp	59
2.3.1.1. Tích hợp và Tập làm văn	59
2.3.1.2. Tích hợp với tiếng Việt	60
2.3.2. Dạy học ca dao theo hướng tích cực	60
Chương 3: Thiết kế thể nghiệm	68
3.1. Mục đích thể nghiệm.....	68
3.2. Nội dung thể nghiệm.....	68
3.3. Đối tượng thể nghiệm	70
3.4. Thiết kế bài học	70
3.5. Đánh giá thiết kế thể nghiệm	89
Kết luận	90
Tài liệu tham khảo	93

Lời cảm ơn

Em xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới Tiến sĩ Hoàng Hữu Bội - người thầy đã tận tình hướng dẫn em trong suốt quá trình làm luận văn.

Em xin chân thành cảm ơn các thầy cô giáo trong khoa Ngữ văn, Phòng đào tạo - Nghiên cứu khoa học trường Đại học Sư phạm - Đại học Thái Nguyên đã tạo điều kiện giúp đỡ em trong quá trình học tập, nghiên cứu và hoàn thành luận văn.

Tác giả luận văn

Phần mở đầu

1. Lý do chọn đề tài

1.1. Đề tài này được chọn từ yêu cầu giải quyết tiếp vấn đề dạy học tác phẩm văn chương theo đặc trưng thể loại

Vấn đề giảng dạy tác phẩm văn học theo đặc trưng thể loại là một vấn đề không mới. Đã có khá nhiều công trình nghiên cứu về vấn đề này. Những năm đầu thập kỷ bảy mươi của thế kỷ XX ta có thể nói đến cuốn sách “Vấn đề giảng dạy tác phẩm văn học theo đặc trưng loại thể” của GS Trần Thanh Đạm chủ biên (NXB Giáo dục, H, 1971). Trong công trình này, những người viết đã chỉ ra những đặc điểm cơ bản của từng loại thể và phương pháp dạy theo đặc trưng loại thể. Đây là những đóng góp quan trọng trong công việc định hướng dạy học tác phẩm văn chương trong nhà trường. Thế nhưng ở công trình này, các tác giả mới chỉ chú ý đến các thể loại văn học thành văn còn các thể loại của văn học dân gian, trong đó có ca dao thì chưa được quan tâm đầy đủ. Mặc dù chúng ta đều biết rằng văn học dân gian cũng được phân ra các thể loại (tự sự trữ tình, kịch). Dạy một tác phẩm văn học dân gian cũng như dạy một tác phẩm văn chương, nhưng đây là một bộ phận có những đặc điểm riêng. Cũng là thể loại trữ tình nhưng ngoài những đặc điểm của trữ tình nói chung thì trữ tình dân gian còn có những đặc điểm riêng. Vì vậy không thể không bàn đến dạy học tác phẩm văn học dân gian theo thể loại. Các nhà nghiên cứu đã bàn đến vấn đề dạy học tục ngữ, ca dao, truyện dân gian ở trung học phổ thông (THPT). Song vấn đề dạy học ca dao trong sách giáo khoa Ngữ văn 10 (xuất bản năm 2006) thì chưa có một công trình nào đề cập đến một cách công phu và có hệ thống. Đề tài này nhằm góp thêm một tiếng nói vào lý luận về dạy học tác phẩm văn chương theo đặc trưng thể loại mà những người đi trước đã đặt ra.

1.2. Đề tài này còn được lựa chọn từ thực tiễn dạy học ca dao trong sách Ngữ văn 10 hiện nay ở trường THPT theo yêu cầu đổi mới phương pháp dạy học

Hiện nay nền giáo dục nước ta đang thực thi việc đổi mới chương trình, SGK các cấp học. Năm học 2006 - 2007, SGK Ngữ văn 10 mới chính thức đưa vào dạy học đại trà trên toàn quốc. Trong cuốn SGK “Văn học 10, tập 1” (Sách chỉnh lý hợp nhất) NXB Giáo dục, 2000 có hai chùm bài ca dao: *Những câu hát thân thân; Những câu hát tình nghĩa*. Cho đến năm 2006 SGK “Ngữ văn 10” (sách cơ bản) lại gộp hai chùm bài ca dao *Những câu hát thân thân; Những câu hát tình nghĩa* thành chùm *Ca dao than thân yêu thương, tình nghĩa* và có thêm một chùm *Ca dao hài hước*. Trong quá trình thực hiện chương trình SGK mới, giáo viên và học sinh không phải không gặp những khó khăn nhất định.

Trong đợt thực tế sư phạm vừa qua, chúng tôi đã chú ý tìm hiểu việc dạy học ca dao trong sách Ngữ văn 10 ở một số trường phổ thông. Chúng tôi nhận thấy, trên thực tế việc dạy ca dao trường THPT đã có nhiều thuận lợi (đa số học sinh yêu thích ca dao vì thể loại này có đặc điểm giản dị, dễ hiểu) song điều đó không có nghĩa là việc dạy học ca dao đã đạt được hiệu quả như mong muốn. Trong những giờ học đó vẫn có những bài học được khai thác giống như bài học ở các thể văn học thành văn. Giáo viên chỉ phân tích một cách cô lập trên văn bản ngôn từ mà không đặt tác phẩm vào môi trường văn học dân gian, thời điểm phát sinh... để khai thác. Hoặc có bài lại dạy theo cách “diễn nôm ca dao”, làm phức tạp hoá sự giản dị dễ hiểu của ca dao. Vấn đề dạy học ca dao theo hướng tích hợp và tích cực là vấn đề mới mẻ. Nhiều giáo viên lúng túng khi thực thi điều này. Dạy học ca dao như thế nào để thực hiện được nguyên tắc tích hợp và lôi cuốn được học sinh vào hoạt động liên tưởng, tưởng tượng, sáng tạo? Xuất phát từ lý do trên, chúng tôi chọn đề tài: ***“Dạy - học ca dao trong Ngữ văn 10 theo hướng tích hợp và tích cực”***, nhằm góp một tiếng nói giải quyết khó khăn cho người đứng lớp trong đó có chúng tôi.

2. Lịch sử vấn đề

2.1. Nâng cao hiệu quả dạy học văn nói chung, dạy học ca dao nói riêng là công việc đầy khó khăn thử thách đối với không chỉ độ ngũ giáo viên đứng lớp mà còn đối với các nhà chuyên môn, các nhà nghiên cứu.

Trong số những tài liệu chúng tôi có được, vấn đề phân tích, bình giảng ca dao và dạy học ca dao đã được đặt ra và giải quyết ở những công trình sau:

* Cuốn sách “*Những đặc điểm thi pháp của các thể loại văn học dân gian*” của GS Đỗ Bình Trị, NXB Giáo dục, 1999 đề cập tới mục đích, ý nghĩa của việc nghiên cứu thi pháp thể loại: “Thể loại được gọi là đơn vị cơ sở của văn học dân gian và là điểm xuất phát tất yếu của công việc nghiên cứu văn học dân gian. Và mỗi thể loại văn học dân gian có cách nói riêng của nó. Thi pháp thể loại chính là cách nói riêng ấy. Có nắm được thi pháp thể loại mới có khả năng “*giải mã*” các tác phẩm thuộc thể loại”. Tác giả cũng chỉ rõ, trong nhà trường “việc nghiên cứu thi pháp thể loại giúp người giáo viên không những có khả năng tự mình hiểu đúng, hiểu sâu hơn các tác phẩm văn học dân gian trong chương trình, mà có khả năng hoàn thiện hệ thống thao tác phân tích tác phẩm nhằm luyện tập cho học sinh cách đọc - hiểu tác phẩm ngay chính trong quá trình các em được hướng dẫn tìm hiểu tác phẩm”.

Như vậy ở đây một lần nữa tác giả lại nhấn mạnh tới vai trò của thi pháp thể loại, coi nó là chìa khoá giúp cho người giáo viên mở cánh cửa văn học dân gian trong nhà trường. Cũng xuất phát từ đó khi đề cập đến những đặc điểm thi pháp của ca dao tác giả cho rằng: sự tổng hoà của những đặc điểm thi pháp những nhân vật trữ tình, những hoàn cảnh điển hình trong ca dao, kết cấu ca dao, hệ thống hình ảnh và ngôn ngữ, thể thơ và sự vận dụng các thể thơ trong ca dao đã tạo nên một phong cách chung bền vững của ca dao truyền thống.

* Cuốn “*Bình giảng ca dao*” của nhà nghiên cứu VHDG Hoàng Tiến Tựu (NXB Giáo dục 1992) có nói về “Công việc bình giảng ca dao” như sau:

- Một bài ca dao được chọn để bình giảng phải có ít nhất ba điều kiện sau đây: *Thứ nhất*, phải là một bài ca dao hay, có giá trị thực sự về nội dung và nghệ thuật, đồng thời phải có vấn đề, có chỗ để bình giảng, đánh bình giảng. *Thứ hai*, phù hợp với khả năng và sở trường của người bình giảng. *Thứ ba*, phù hợp với nhu cầu thị hiếu người nghe, người đọc (tr.15).

- Mục đích của việc bình giảng ca dao nói riêng cũng như việc nghiên cứu văn học dân gian nói chung, không phải chủ yếu là chứng minh cho cái chung và sự giống nhau. Càng không phải chỉ là như thế (mặc dù điều này cũng cần thiết), mà chủ yếu là tìm tòi, phát hiện và lý giải những cái riêng, những nét đặc thù, độc đáo, trong sáng tác dân gian của từng dân tộc, từng địa phương, từng thời kỳ lịch sử, cũng như cái riêng của từng tác phẩm cụ thể (tr.9).

- Người làm ca dao cũng như người làm thơ, biến ý thành tứ người bình giảng ca dao và thơ phải dựa vào tứ mà tìm ra ý, và khi đã hiểu rõ và nắm vững được chủ ý (hay chủ đề) của tác giả rồi, người bình giảng mới có điều kiện và cơ sở chắc chắn để tiến hành công việc bình giảng và bình luận, khen chê bài ca dao hay bài thơ một cách kỹ càng, chính xác và tinh tế (tr.28).

- Trong ca dao, ngoài mối quan hệ giữa ý và tứ, còn mối quan hệ giữa tình và tứ, sự và tình, đều là mối quan hệ quan trọng mà người bình giảng không thể quan tâm chú ý (tr.30).

- Muốn hiểu đúng, hiểu rõ, hiểu sâu sắc và thấu đáo một bài ca dao phải bám sát vào từ ngữ của nó, thông qua từ ngữ để tìm ra ý, tứ, sự, tình ở trong đó. Và sau khi nắm được ý, tứ, sự, tình của toàn bài mới có điều kiện đầy đủ và chắc chắn để nhận rõ ý nghĩa đích thực (nghĩa trong bài) của các từ ngữ đã được tác giả sử dụng. Hiện tượng “ý tại ngôn ngoại” ở trong ca dao không phải là hiếm (tr.34).